

UCHWAŁA

Dnia 26 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzyciela R. Bank S.A.
z siedzibą w W.
przeciwko dłużnikowi E. K.
o świadczenie pieniężne,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 26 czerwca 2014 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w R.
postanowieniem z dnia 7 marca 2014 r.,

"Czy art. 788 § 1 k.p.c. znajduje zastosowanie do bankowego tytułu egzekucyjnego, gdy w trakcie toczącego się postępowania egzekucyjnego nastąpiło połączenie, w trybie art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h., banku będącego wierzycielem, na rzecz którego nadano sądową klauzulę wykonalności z innym bankiem poprzez przeniesienie całego majątku spółki przejmowanej na spółkę przejmującą?"

podjął uchwałę:

Jeżeli po wszczęciu egzekucji, której podstawą jest bankowy tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, doszło do połączenia banków przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący (art. 124 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, jedn. tekst Dz. U. z 2012 r., poz. 1376 ze zm., w zw. z art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h.), sąd nadaje klauzulę wykonalności na rzecz banku przejmującego (art. 788 § 1 k.p.c.).

UZASADNIENIE

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w K. na wniosek wierzyciela – P. Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. wszczął egzekucję przeciwko dłużniczce E. K. na podstawie tytułu wykonawczego w postaci wystawionego przez niego bankowego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 29 maja 2012 r. W jej trakcie R. Bank poinformował komornika, że z dniem 31 grudnia 2012 r., na podstawie art. 124 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe i art. 492 § 1 pkt 1 kodeksu spółek handlowych, nastąpiło połączenie P. SA z siedzibą w W. z R. Bank SA, w wyniku którego cały majątek wierzyciela został przeniesiony na jego rzecz jako spółki przejmującej. Bank potwierdził ten fakt przedstawionym odpisem pełnym rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, w którym dokonano wpisu o połączeniu i wniósł o kontynuowanie egzekucji. Komornik podjął dalsze czynności egzekucyjne. Dłużniczka wniosła o umorzenie postępowania egzekucyjnego podnosząc, że tytuł wykonawczy „utracił moc na skutek zmiany nazwy wierzyciela”. Komornik oddalił ten wniosek uznając, że nadanie klauzuli wykonalności na rzecz nowego wierzyciela jest zbędne, a przejście uprawnień wykazano odpowiednim dokumentem. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 20 sierpnia 2013 r. uchylił postanowienie Komornika stwierdzając, że zmiana wierzyciela po wszczęciu postępowania egzekucyjnego wymaga nadania klauzuli wykonalności na rzecz nowego podmiotu, a organ egzekucyjny jest związany tytułem wykonawczym i, poza wypadkami wskazanymi w ustawie, nie może badać przyczyn oraz zakresu zmian podmiotowych. R. Bank SA wniósł zażalenie na postanowienie Sądu, zarzucając naruszenie art. 788 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że dla wykazania przejścia uprawnień wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym nie jest wystarczające przedstawienie dokumentu urzędowego.

Sąd Okręgowy w R. rozpoznając zażalenie powziął wątpliwość, sformułowaną w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu. Sąd wskazał, że w doktrynie prawa i wcześniejszym orzecznictwie dominowało stanowisko, że jeżeli egzekucja jest prowadzona to późniejsza zmiana dłużnika lub wierzyciela nie wymaga uwidocznienia w klauzuli wykonalności i wystarczy

wykazanie organowi egzekucyjnemu przejścia obowiązku lub uprawnienia odpowiednim dokumentem. W nowszych judykatach prezentowany jest pogląd, że przeniesienie wierzytelności w drodze przelewu po wszczęciu postępowania egzekucyjnego wymaga nadania na rzecz nowego wierzyciela klauzuli wykonalności. Szczególne problemy dotyczą również zmian podmiotowych po obu stronach czynności bankowych, przed i po wydaniu bankowego tytułu egzekucyjnego wobec niepełnej regulacji w prawie bankowym. Przyjęto, że na podstawie takiego tytułu, zaopatrzonego przez sąd w klauzulę wykonalności, może być prowadzona jedynie egzekucja wierzytelności bankowej i tylko na rzecz banku. Następstwo prawne po stronie dłużnika w postępowaniu klauzulowym normuje art. 98 prawa bankowego. Co do zmian po stronie wierzyciela wynikającej przekształceń i połączeń banków doszło do rozbieżności orzecznictwa. Niektóre sądy przyjmują, że art. 788 § 1 k.p.c. ma zastosowanie zarówno do zmian polegających na sukcesji szczególnej jak i ogólnej, a inne, że skoro sukcesja ogólna wynikająca z przejęcia banku może być wykazana dokumentem potwierdzającym dokonanie konstytutywnego wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym, podobnie jak w odniesieniu do osób fizycznych - postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, to nadanie klauzuli wykonalności jest zbędne. Sąd Okręgowy przedstawiający zagadnienie prawne podziela stanowisko o dopuszczalności kontynuowania egzekucji na podstawie dotychczasowego tytułu wykonawczego.

Sąd Najwyższy zważył:

Podstawą egzekucji sądowej jest tytuł wykonawczy powstały na skutek zaopatrzenia przez sąd tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 776 k.p.c.). Kognicja sądu w postępowaniu klauzulowym nie obejmuje badania zasadności obowiązku świadczenia dłużnika wynikającego z tytułu egzekucyjnego, stanowiącego ustawowo określony akt prawny ustalający istnienie normy indywidualno-konkretnej o charakterze nakazującym lub zakazującym pochodzący od różnych podmiotów (art. 777 § 1 k.p.c., art. 97 prawa bankowego i in.), gdyż ogranicza się do oceny jego legalności formalnej oraz określenia zakresu podmiotowego i przedmiotowego egzekucji. Sama klauzula zawiera stwierdzenie, że tytuł uprawnia do egzekucji, a w miarę

potrzeby oznacza jej zakres (art. 783 § 1 k.p.c.). Organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym (art. 804 k.p.c.), a do jego realizacji. Zgodnie z art. 825 pkt 4 k.p.c. organ ten jest obowiązany do umorzenia na wniosek postępowania egzekucyjnego w całości lub w części, jeżeli egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego. Przepis ten, co do zasady, dotyczy także sytuacji, gdy egzekucja ma być prowadzona na rzecz innego wierzyciela, jak objęty tytułem wykonawczym, tj. wskazany bezpośrednio w tytule egzekucyjnym lub klauzuli wykonalności potwierdzającej zmianę w tym zakresie. Wskazana podstawa umorzenia nie zachodzi wówczas, gdy wprowadzie wierzyciel jest odmiennie oznaczony, ale w następstwie zmiany nazwiska (firmy) lub formy organizacyjno-prawnej, zatem utrzymana jest jego tożsamość (zasada kontynuacji).

Zgodnie z art. 788 k.p.c. jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz lub przeciwko takiej osobie, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Odstępstwa od tej reguły wymagają podstawy prawnej przyznającej organowi egzekucyjnemu samodzielłą kompetencję do ustalania zmiany osoby wierzyciela lub dłużnika, mimo nie nadania przez sąd kolejnej klauzuli wykonalności, która może wynikać z czynności prawnych lub zdarzeń prawnych. Przepisami takimi są art. 819 § 1 k.p.c. przewidujący, że w wypadku śmierci wierzyciela lub dłużnika zawieszono z urzędu postępowanie egzekucyjne podejmuje organ egzekucyjny z udziałem spadkobierców zmarłego, zatem regulujący skutki sukcesji generalnej *mortis causa* po osobie fizycznej, oraz art. 819¹ § 2 k.p.c. określający, że nie ma wpływu na bieg postępowania egzekucyjnego przekształcenie organizacyjne dłużnika będącego osobą prawną, spółką handlową nie mającą osobowości prawnej, przekształcenie spółki cywilnej w spółkę handlową. Brak w ustawie odpowiednika tych przepisów dotyczącego skutków sukcesji lub przekształceń organizacyjnych po stronie wierzyciela, nie będącego osobą fizyczną. W nauce prawa pojawił się ponadto, odbiegający od dotychczasowej wykładni,

pogląd, że art. 819¹ § 1 k.p.c. stanowiący, iż zbycie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego po wszczęciu postępowania egzekucyjnego nie ma wpływu na bieg tego postępowania, dotyczy zarówno dłużnika jak i wierzyciela. Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela tego stanowiska, gdyż nie znajduje ono dostatecznego oparcia w treści przepisu. Zaniechanie przez ustawodawcę wskazania kryterium podmiotowego i porzucenie na przedmiotowym przemawia bowiem za tym, że powołany przepis w istocie dotyczy sposobu egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych z tak oznaczonego majątku bez względu na następcze zmiany własnościowe, umożliwiając jej kontynuację w oparciu o tytuł wydany przeciwko dotychczasowemu dłużnikowi.

Treść przedstawionego zagadnienia prawnego oraz obszerność problematyki skutkują ograniczeniem rozważań do problemu zmian podmiotowych po stronie wierzyciela, w toku postępowania egzekucyjnego, wszczętego na wniosek banku na podstawie wystawionego przez niego bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego przez sąd w klauzulę wykonalności. Przypomnieć jedynie należy, że zgodnie z art. 97 ust.1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. tekst Dz. U. z 2012 poz. 1376 ze zm.) dokument o treści określonej w art. 96 stanowi bankowy tytuł egzekucyjny i po nadaniu klauzuli wykonalności, może być podstawą egzekucji, prowadzonej według przepisów kodeksu postępowania cywilnego, wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonywała czynności bankowej albo jest dłużnikiem banku z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia. Art. 786² § 1 k.p.c. samodzielnie reguluje zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym dotyczącym bankowego tytułu egzekucyjnego, nakazując badanie czy dłużnik poddał się egzekucji oraz czy roszczenie objęte tytułem wynika ze wskazanej czynności dokonanej bezpośrednio bankiem lub z zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z tej czynności, ponadto jeżeli wykonanie tytułu egzekucyjnego uzależnione jest od zdarzenia, które udowodnić powinien wierzyciel, zezwala na nadanie klauzuli wykonalności dopiero po dostarczeniu sądowi dowodu tego zdarzenia w formie dokumentu. Liczne judykaty dotyczące tych kwestii nie mają

bezpośredniego odniesienia do problemów występujących w obecnej sprawie (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1999 r., III CZP14/99, OSP 2000, nr 3, poz. 41, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2000 r., III CZP 22/00, OSP 2001, nr 3, poz. 45, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2002 r., III CZP 42/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 18, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2001 r., III CZP 80/01, OSNC 2003, nr 1, poz. 2, uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2004 r., III CZP 110/03, OSNC 2004, nr 9, poz. 133, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2005 r., III CZP 80/04, OSNC 2005, nr 12, poz. 203, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2009 r., III CZP 90/09, nie publ.). Zauważyć jedynie wypada, że art. 96 ust.1 w zw. z art. 97 ust. 1 prawa bankowego zostały uznane za zgodne z Konstytucją (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 stycznia 2005 r., P 10/04, OTK-A 2005, nr 1, poz. 7).

Prawo bankowe zawiera samodzielną regulację, o charakterze *lex specialis*, dotyczącą następstwa prawnego po stronie zobowiązanej. Zgodnie z art. 98 bankowy tytuł egzekucyjny może być bowiem podstawą egzekucji także przeciwko osobie trzeciej, gdy przejmie ona dług wynikający z czynności bankowej, oznaczonej w art. 97 ust. 1, jeżeli po dokonaniu czynności bankowej, o której mowa w tym przepisie, obowiązek spełnienia świadczenia przeszedł na inne osoby w wyniku spadkobrania lub przekształcenia osoby prawnej albo gdy zachodzi potrzeba egzekucji z majątku wspólnego małżonków. Może być ona wszczęta (kontynuowana) wyłącznie po przedstawieniu tytułu wykonawczego tj. bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nadaną przez sąd przeciwko tym osobom (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., III CZP 18/10, OSNC 2010, nr 12, poz. 157). Brak takiego przepisu w odniesieniu do strony uprawnionej, co przemawia za odpowiednim zastosowaniem w tym zakresie przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Szczegółowe rozważania rozpocząć należy od wskazania, że wyjątkowość uregulowań dotyczących bankowego tytułu egzekucyjnego, przyznających przywilej ich samodzielnego wystawiania jedynie uczestnikom obrotu gospodarczego będącym bankami, legła u podstaw jednolitego stanowiska orzecznictwa ograniczającego w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym dopuszczalność następstwa prawnego po stronie wierzyciela wyłącznie do banków (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia

2 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 98, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r., III CZP 17/06, Biul. SN 2006, nr 4, poz. 6, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 422/08, OSNC-ZD 2010, nr 2, poz. 36). Podstawą takiego następstwa może być czynność prawna polegająca na przeniesieniu wierzytelności na inny bank (przelew), która nie powoduje utraty bytu prawnego dotychczasowego wierzyciela. Judykatura zgodnie przyjmuje, że w tej sytuacji, kwalifikowanej jako sukcesja syngularna *inter vivos*, wymagane jest nadanie klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności i brak podstaw do odmiennego traktowania banków (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r., III CZP 17/06, Biul. SN 2006, nr 4, poz. 6, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2006 r., III CZP 4/06, nie publ.). Problem podziału banku dokonywanego przez przeniesienie części majątku banku dzielonego na istniejący bank lub na bank nowo zawiązany (podział przez wydzielenie), z uwagi na odmienną konstrukcję, nie wymaga omówienia. Istota wątpliwości występujących w obecnej sprawie dotyczy bowiem połączenia banków, z których jeden jest wierzycielem z czynności bankowej. Połączenie takie co do zasady może nastąpić przez przejęcie (inkorporację) lub przez zawiązanie nowej spółki (unię). W przedmiotowym stanie faktycznym bankiem przejmującym był bank krajowy, stąd zgodnie z art. 124 prawa bankowego połączenie zostało dokonane przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący, w zamian za akcje. Tego rodzaju połączenie połączone jest z ustaniem bytu prawnego banku, zatem odpowiada sukcesji generalnej *mortis causa*. Brak podstaw do przyjęcia w zakresie omawianej kwestii luki konstrukcyjnej i zastosowania art. 819 § 1 k.p.c. poprzez *argumentum a similitudine*. Skoro bowiem prawo bankowe samodzielnie reguluje w art. 98 sposób wykazywania następstwa prawnego po stronie dłużnika, przewidując wprost nadanie klauzuli wykonalności przez sąd, to nie można dopuścić - mimo braku unormowania dotyczącego następstwa prawnego po stronie wierzyciela oraz zbieżności konstrukcji sukcesji generalnej *mortis causa* - częściowego przyjęcia poprzez wnioskowanie z analogii *legis* zastosowania art. 819 § 1 k.p.c., który obejmujące hipotezą następstwo z tytułu spadkobrania po obu stronach stosunku zobowiązaniowego a dyspozycją - jego potwierdzenie organowi egzekucyjnemu przez przedstawienie stosownego

dokumentu bez potrzeby nadawania klauzuli wykonalności. Stanowisko takie prowadziłyby ponadto do braku symetrii w sposobie wykazywania następstwa prawnego po stronie dłużnika i wierzyciela.

Z tych względów przyjąć należy, że dla kontynuowania egzekucji niezbędne jest nadanie przez sąd, na zasadach ogólnych, klauzuli wykonalności na rzecz banku przejmującego. W przeciwieństwie do deklaratywnej klauzuli wykonalności nadawanej na rzecz wystawcy bankowego tytułu egzekucyjnego taka klauzula będzie miała charakter konstytutywny i ukształtuje, na użytek dalszego postępowania, zakres podmiotowy egzekucji. Za tym rozwiązaniem przemawiają także inne względy. Po pierwsze wyjątkowość przywileju wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego, który co do zasady nie powinien być podstawą egzekucji na rzecz lub przeciwko osobom innym jak strony danej czynności bankowej. Wszelkie następcze zmiany w tym zakresie winny wynikać z orzeczenia sądu, zwłaszcza gdy uwzględni się, że egzekucja sądowa jest realizowana przy zastosowaniu przymusu państwowego, a postępowanie klauzulowe w pewnym stopniu spełnia funkcję gwarancyjną zapewniając ochronę praw jego uczestników. Poprzestanie na notyfikacyjnym powiadomieniu organu egzekucyjnego przez bank przejmujący o połączeniu oznacza dalsze pogorszenie sytuacji dłużnika banku przejętego. Po drugie fakt, że następstwo prawne jest instytucją prawa materialnego, która ze swojej istoty nie powinna być badana bezpośrednio przez organ egzekucyjny, a istniejących w tym zakresie wyjątków nie można wyklądać rozszerzająco. Komornicy działają w imieniu państwa, którego jednym z zadań jest zapewnienie wykonania wyroków sądowych. Jakkolwiek są szczególnego rodzaju organami państwowymi - organami egzekucyjnymi, wyposażonymi w określone władcze kompetencje wobec osób (m.in. art. 761 i art. 764 k.p.c.) i wobec innych instytucji władzy publicznej (art. 761 i art. 765 k.p.c.), uprawnionymi do nakładania kar, to nie są organami władzy sądowniczej i nie sprawują wymiaru sprawiedliwości. Po trzecie judykatura odstąpiła od dominującego wcześniej stanowiska, że zmiany podmiotowe po stronie dłużnika lub wierzyciela, które nastąpiły w toku postępowania egzekucyjnego, umożliwiają jego kontynuację bez potrzeby nadawania klauzuli wykonalności (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1975 r., II CZ 5/75, OSP 1976, nr 2, poz. 37, postanowienie

Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 1975 r., I CZ 98/75, OSNC 1976, nr 6, poz. 142, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1993 r., III CZP 68/93, OSP 1994, nr 5, poz. 84, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2002 r., II CKN 803/00, nie publ.). Poczynając od uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04 (OSNC 2005, nr 10, poz. 174) przyjmuje się, że art. 788 § 1 k.p.c. ma zastosowanie również w odniesieniu do takich zmian dokonanych po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Po czwarte normatywna konstrukcja połączenia banków, przewidziana w prawie bankowym i kodeksie spółek handlowych wprowadzie oparta jest na zasadzie kontynuacji, ale prowadzi do istotnej zmiany podmiotowej. Po piąte argumentem nie bez znaczenia jest, że podstawą powództw przeciwegzekucyjnych (art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) są zarzuty związane z klauzulą wykonalności. Kontynuowanie egzekucji, mimo jej nie nadania, pozbawiałoby zatem dłużnika tego środka ochrony prawnej.

Stanowisko wyrażone w uchwale zgodne jest również z poglądem Sądu Najwyższego dotyczącym następstwa prawnego banków w postępowaniu egzekucyjnym zajętych wcześniej w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., III CZP 45/01 (OSNC 2002, nr 6, poz. 73), zapadłej w nieaktualnym stanie prawnym, a po jego zmianie, przy częściowo odmiennym stanie faktycznym, uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., III CZP 129/05 (OSNC 2007, nr 1, poz. 4).

Przedstawione względy uzasadniają rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego przez podjęcie uchwały o treści jak wyżej (art. 390 § 1 k.p.c.).